

Szakmai beszámoló az NKA 204188/00672 sz. pályázata teljesítéséről

URBS Vároستörténeti Évkönyv XV. kötetének megjelentetése

Budapest Főváros Levéltára az MTA Történettudományi Bizottság Vároستörténeti Albizottságával és az Urbs Magyar Vároستörténeti Évkönyv szerkesztőségével közösen adja ki az URBS Magyar Vároستörténeti Évkönyvet. A sorozat első kötete 2006-ban jelent meg, és az elmúlt másfél évtizedben a hazai és határon túli vároستörténeti kutatások egyik legfontosabb fórumává vált.

Budapest Főváros Levéltára és az Urbs Magyar Vároستörténeti Évkönyv szerkesztősége 2019-ben A városok jogi helyzete, országrendisége és hatalmi reprezentációja a közép- és kora újkorban címen rendezte meg a VII. Magyar Vároستörténeti Konferenciát. Jelen kötet az ott elhangzott előadások alapján szerkesztett tanulmányokat tartalmazza.

A szabad királyi városok felemelkedése, a városi privilégiumok megszerzése mellett a szabad királyi városi lét kiemelkedően fontos tényezője volt a városok rendként való elismerése és működése. A kötetben megjelent tanulmányok a városok jogi állásával, lehetőségeivel, a rendiségben betöltött szerepével foglalkoznak; a középkori viszonyok arra a kérdésre keresik a választ, hogy vajon a 16. század első negyedéig a Magyar Királyság városai rendelkeztek-e egyáltalán országrendiséggel, és ezzel egybefüggően: rendelkeztek-e a városok ekkor országrendiséggel? Helytálló-e a késő középkori Magyarországon a szabad királyi város kifejezés? A kora újkorban a városok a rendek biztos tagjává váltak, viszont kevés befolyással bírtak; érdekvédelmük hatékonysága viszont a történetírásban tapasztalt korábbi negatív képpel szemben jóval nagyobbak bizonyult, főként a 16–17. században. 18–19. századi szerepük azonban még mindig feltáratlan, a városi követek tevékenységét pedig nem ismerjük kellő mélységben – az erdélyi városok tekintetében e megállapítás hatványozottan igaz: számos nyitott kérdést rejtenek magukban az erdélyi városok jogi státusával és politikai lehetőségeikkel, korlátaikkal kapcsolatos ismereteink. Hasonlóképpen fontos lenne ezeket a kérdéseket megvizsgálni a Délvidék, Szlavónia és Horvátország eltérő közigazgatási keretei között működő városainak esetében is. A szabad királyi városi rangot elnyert települések számára az elnyert privilégiumcsomag az egyik legjelentősebb tényező volt. A városi polgárság roppant büszke volt a megszerzett vagy öröklött rangra, az elnyert önkormányzati jogokra, amit a reprezentáció különböző építészeti, művészeti, vizuális és szimbolikus elemeivel is kifejeztek. A középkortól jelenlevő heraldikai reprezentáció és az autentikus városi pecsét egyre szélesebb körű használata mellett a díszesen megépített városházák,

a várost védő és reprezentáló városfal és tornyok felépítése, kibővítése és tudatos ékesítése kifejezte ezt a büszkeséget és a rendek között elfoglalt helyüket. Ugyanezt fejezte ki a városi tér tudatos alakítása és az alkalmi, ünnepi térhasználat hangsúlyosabbá tétele.

A városi jogokkal foglalkozó fejezet első tanulmányában Varga Szabolcs Zágráb szerepének változását vizsgálta I. Ferdinánd király (1526–1564) korában. Török Péter a szabolcsi hajdúvárosok kiváltságokért vívott harcát mutatta be II. Rákóczi Ferencsel való kapcsolatuk tükrében. Gőzsy Zoltán a 18. századi Pécs és Szigetvár példáján keresztül vette számba a szabad királyi városi rangra emelkedési törekvéseket rögzítő forrásokat. Az érdekérvényesítés eszközei című második fejezetben Guitman Barnabás tanulmánya a városi magisztrátus kötelességeit és feladatait vizsgálta Leonhard Stöckel államelméletének tükrében. Tózsza-Rigó Attila Pozsony érdekérvényesítési és kommunikációs stratégiáját elemezte a koronázóváros által küldött ajándékok alapján. Bogdándi Zsolt a kolozsmonostori konvent és Kolozsvár helyzetét vizsgálta az erdélyi fejedelmek korában. Jeney-Tóth Annamária tanulmányában Kolozsvár város képviselőivel foglalkozott a Rákóczi-kori országgyűléseken. Mátyás-Rausch Petra az abrudbányai bányavállalkozó nemesek és bányapolgárok közötti érdekellentéteit kísérelte meg feltárni dolgozatában. Nagy János az 1728–29-es országgyűlésen részt vevő Buda város követeinek tevékenységét írta le. Dobszay Tamás a városok országgyűlési súlyának változásait vizsgálta a 19. században. A Repräsentációk című harmadik fejezetben H. Németh István az uralkodói repräsentáció és az állam megjelenését mutatta be a magyarországi szabad királyi városokban, Pálffy Géza pedig a pozsonyi Szent Mihály-kapu egyik különleges feliratát vizsgálta meg, hangsúlyozva annak kora újkori repräsentációs szerepét. Serfőző Szabolcs az uralkodóház repräsentációját mutatta meg a magyarországi szabad királyi városok városházain. Flóra Ágnes Kolozsvár nevének történetével és a városi öntudat kora újkori fejlődésével foglalkozott.

A tanulmányokat felsorakoztató három fejezetet követően a kötet közli a Kárpát-medencei várostörténettel foglalkozó, 2019-ben megjelent munkák bibliográfiáját. A kötet végül kilenc várostörténeti kötetéről írott recenziót tartalmaz.

A Nemzeti Kulturális Alap által nyújtott támogatást olvasószerkesztésre, nyomdai előkészítésre és nyomdaköltségre fordítottuk.

Urbs Magyar Várostörténeti évkönyv XV. (2020) szakmai és nyomdai paraméterei:

Kiadó: Budapest Főváros Levéltára

Felelős kiadó: Kenyeres István

Kiadás éve: Budapest, 2021

Formátum: B5 165 x 235 mm

Terjedelem: 336 oldal

Papír: Belív: 80 g/m² ofszet

Borító: 300 g/m² matt műnyomó/egy oldalon matt fólia

Színek: Belív 1+1, illetve 16 oldal 4+4

Borító: 4+0

Példányszám: 400 db

Kötés módja: cérna-ragasztó kötve

A pályázati beszámoló megtekinthető:

<http://hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/>

<http://bparchiv.hu/statikus/palyazati-beszamolok>

Budapest, 2021. november 24.

Dr. Fazekasné Toma Katalin
főosztályvezető-helyettes